

Гоп, гоп, конячко!

Гоп, гоп, сивенька!

Золотогривенька! [3,с.55].

Крім того, у текстах наявні і такі звуконаслідування, що імітують звуки побуту, а саме:

Ворітечка *скрип-скрип*,

А Панасик спить, спить [3,с.23].

Звуконаслідування зближують дитину з оточенням, допомагають легше пізнавати навколишній світ, уявити за допомогою комбінації звуків навіть ті явища, які візуально дитина ще не пізнала.

Отже, аналіз фонетичних засобів інтимізації в колискових піснях показує, що використання алітерацій, асонансів та звуконаслідувань робить кожен колисковий рядок по-своєму особливим. Ці засоби значною мірою допомагають матерям створити для дітей світлу, позитивну атмосферу і забезпечити швидке і спокійне засинання. Також наявність алітерацій, асонансів та звуконаслідувань дає змогу дитині через материн спів легко пізнавати невідоме, знайомитися з довкіллям, а саме: з природою та побутом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Благослови, мати. Колискові пісні, забавлянки, веснянки, заклички та примовки, колядки та щедрівки, скоромовки, лічилки, загадки, коломийки: Для дошкільного та молодшого шкільного віку / Упоряд. і приміт. Н.Шумада. – К.: Веселка, 2001. – 299с.
2. Дитячий фольклор. Колискові пісні та забавлянки. Ред. Л.Д.Сушко. Ред. кол. І.Березовський, М.Гордійчук. – К.: Наук. Думка. – 1984. – 469с.
3. Дитячий фольклор/ Упоряд. Г.В.Довженок. – К.: Дніпро, 1986. – 304с.
4. Єрмоленко С. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). – К.: Довіра, 1999. – 431 с.
5. Закувала зозуленька. Антологія української народної поетичної творчості: Для старшого шкільного віку. – К.: Веселка, 1998. – 510с.
6. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2008. – 423с.
7. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість: Підручник. - К.: Знання - Прес, 2001. - С. 568-571.
8. Мамине сонечко/ Упоряд.: Т. Корольова. – К.: ТОВ «Казка», 2007. – 64с.
9. Сербенська А.О. Культура усного мовлення. Практикум: Навч. посіб. – К: Центр навчальної літератури, 2004. – 216с.
10. Шевчук Г. Спи, дитятко, спи. Колискові. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 16с.

Савчук О.

Науковий керівник – доц. Штонь О. П.

СТИЛІСТИЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДІЄСЛОВА У 7-МУ КЛАСІ

Завдання шкільної мовної освіти – не тільки дати учням знання про систему сучасної української літературної мови, основні правила її функціонування, виробити орфографічні й пунктуаційні вміння і навички, а й навчити дітей користуватися мовою в усіх її функційних різновидах. Тобто учні повинні засвоїти правила оптимального добору мовних засобів залежно від сфери спілкування, соціальних ролей, ситуації спілкування і власної комунікативної мети [2, 2].

Як зазначає Л. Мацько, стилістика «ніби проростає через усі рівні мовної структури», тому що на уроках української мови під час вивчення будь-якої теми кожного розділу: фонетики, лексики, морфології тощо доречною буде і робота зі стилістики. Використовуючи методи стилістичної роботи на уроках, учитель-словесник може вміло поєднати вивчення морфології зі стилістикою. Адже здійснюючи зіставлення, спостереження над текстом, виконуючи різноманітні творчі конструктивні завдання, учні автоматично зацікавлюються вивчуваною темою.

Одним із таких методів для вивчення частин мови через призму стилістики є *стилістичний експеримент*. Його дослідженням займалися Г. Дідук, О. Калита, Л. Мацько, В. Мельничайко та інші [1;2;3;4]. Потрібно визнати, що такий вид стилістичної роботи є новим підходом до вивчення дієслова у 7-му класі, оскільки більшість педагогів звикли подавати цей матеріал традиційно, не поєднуючи зі стилістичними особливостями, саме це визначає *актуальність* нашого дослідження.

Мета статті – з'ясувати роль стилістичного експерименту під час вивчення дієслова та описати методiku його використання.

Стилістичний експеримент здійснюється у вигляді таких завдань: 1) доповнення мовними одиницями, що завершили б структурну організацію матеріалу; 2) введення елементів, необхідних для змістового завершення вислову; 3) розширення завершеного вислову з метою збільшення його інформативної місткості; 4) скорочення висловлювань чи окремих їх компонентів; 5) заміна одних мовних елементів іншими в структурі одиниць вищого рівня; 6) перебудова мовних одиниць відповідно до дидактичних чи комунікативних цілей [4, 51].

Проведення стилістичного експерименту у навчальному процесі неможливе без хорошої методичної обізнаності учителя. Стилістичний експеримент потребує попередньої підготовки, тобто школярі повинні мінімально осмислити теоретичний матеріал, що стосується теми. Наприклад, щоб проводити лінгвостилістичний експеримент під час уроку «Часи дієслова», учні спочатку добре вивчають теоретичний матеріал, вправляються, і аж потім, коли вже є на чому базуватись, разом зі вчителем за допомогою зіставлення, перебудови та зміни мовного матеріалу розкривають стилістичні можливості морфологічних засобів.

Стилістичний експеримент повинен сприйматись як легке заняття, тому що занадто серйозна та незрозуміла підготовка може передчасно обтяжити учнів. Сама назва звучить, з одного боку, досить складно для сприймання – стилістичний експеримент, а, з іншого боку, дітей можна зацікавити, пояснивши основні стилістичні особливості дієслів та назвавши їх «успішними експериментаторами, що зможуть справитися з будь-яким завданням». Коли вчитель впевнено веде дітей до здійснення мети, вони самі підсвідомо захоплюються справою і хороші результати несподівано дивують обидві сторони навчального процесу.

Як метод стилістичний експеримент є частково новим і не зовсім звичним для учнів, тому варто чітко роз'яснити умови завдання.

Стилістичний експеримент – ефективний метод навчання української мови. Його можна використовувати на будь-якому уроці вивчення морфології. Оскільки ми розглядаємо тему «Дієслово» у 7-му класі, то метод стилістичного експерименту можемо застосовувати до кожної підтеми дієслова, що вивчається на уроках української мови у 7-му класі, а саме: «Форми дієслова», «Доконаний і недоконаний види дієслова», «Часи дієслова» та «Способи дієслів».

Для прикладу наведемо завдання.

Вправа 1. Діти, уявіть, що Ви – письменники! Перед Вами готовий текст, але вам здається, що йому щось бракує. Ви починаєте експериментувати. Оскільки наша тема – «Часи дієслова», то Вам хочеться експериментувати саме із ними. Уважно прочитавши текст, вдамося до заміни дієслів минулого часу дієсловами теперішнього часу. Порівняйте паралельні варіанти, зробіть висновки.

На небі яскраво світили зорі. Ніч дивувала своїми тасмниціями краси. Я стояла біля дерева і вдивлялася у далечінь, шукала свою зіроньку, свою мрію, яка б освітлювала мої життєві шляхи та дарувала невмируще тепло доброти. Зорі мерехтливо мені усміхалися і своїм сяйвом посилали лише надію, а я, все одно, вірила і з великою любов'ю душі махала рукою їм у відповідь.

Правильний варіант виконання:

На небі яскраво світять зорі. Ніч дивує своїми тасмниціями краси. Я стою біля дерева і вдивляюся у далечінь, шукаю свою зіроньку, свою мрію, яка освітлює мої життєві шляхи та дарує невмируще тепло доброти. Зорі мерехтливо мені усміхаються і своїм сяйвом посилають лише надію, а я, все одно, вірю і з великою любов'ю душі махаю рукою їм у відповідь.

Як бачимо, різниця – відчутна. Теперішній час надає більшої експресії та суб'єктивності, факти минулого зображуються так, ніби вони відбуваються у присутності читачів. Форми теперішнього часу, замість форм минулого, вживаються у стилях, що допускають експресію: художньому, розмовному, в окремих жанрах публіцистичного.

Вправа 2. Уявіть, що Ви зараз на відомому телешоу «Мільйон дієслів». Вам потрібно підготувати міні-твір, використовуючи дієслова лише одного способу: дійсного, умовного або наказового. Дієслова подані у довідці. Твір повинен містити від трьох до п'яти речень. Прочитавши його, ви повинні переконати глядачів, що саме Ваш спосіб дієслова найкраще відображає почуття людини та допомагає при написанні твору (*переможе той, в кого твір і переконання будуть найкращими, допоможуть в цьому оплески*).

Довідка:

Дійсний спосіб: *радіє, любить, розчаровують, сумую, думаєте.*

Умовний спосіб: *полетіла б, не хотів би, полюбила б, згадала б, забув би.*

Наказовий спосіб: *усміхнись, не сумуй, перестань, огляньтєся, відкрийте.*

Можливий варіант виконання:

Дійсний спосіб: *Кожен на Землі радіє, хто вмє любити і любить. Таку людину не розчаровують повсякденні дрібниці. Сумую, коли люди не цінують свого щастя. А ви цінуєте? Як думаєте?*

Умовний спосіб: *Коли серце далеко від дому, здається, полетіла б і в дощ до рідного гніздечка. Жоден емігрант не хотів би помирати на чужині, навіть при умові, що та земля полюбила б його більше, ніж рідна. Згадала б його старенька мати і відчув би той біль любові, що, здається, не забув би ніколи. І повернеться додому силою думки, що, як чарівний птах, за мить перелетить всі океани та суходоли.*

Наказовий спосіб: *Усміхнись, досить думати про погане! Не сумуй, навколо Тебе все радіє життю! Перестань нарікати, Ти – щасливий, просто повір у це! Огляньтєся, у небі співають жайворонки, відкрийте для них своє серце і впустіть у душу їхню мелодію весни!*

Кожен спосіб дієслова має своєрідну експресивну забарвленість. Використовуючи дійсний спосіб, можна про щось впевнено стверджувати, розповідати. За допомогою умовного ми зображаємо те, що б хотіли бачити здійсненим, але поки що мріємо. Наказовий спосіб дієслова допомагає переконати слухача, дати йому пораду чи навіть наказ, часто він функціонує у розмовно-побутовому та художньому стилях.

Стилістичний експеримент є досить ефективним при вивченні морфології, а саме **дієслова**. Він дозволяє поєднати характеристику частини мови із її стилістичними особливостями.

За допомогою незвичайних вправ, заміни мовного матеріалу, пошуку експресивних мовних засобів, діти помічають стилістичний потенціал дієслівних категорій (часу, способу, виду тощо).

Отже, цей метод дає можливість кожному учневі спробувати себе у ролі експериментатора, редактора, письменника чи учасника шоу. У вигляді гри школярі підсвідомо збагачують свій словниковий запас і навчаються розпізнавати нейтральне та емоційно-експресивне забарвлення слів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дідук Г. І. Лінгвостилістичні та комунікативно-ситуативні вправи на уроках української мови у 5-7 класах. – Тернопіль: Богдан, 2004. – 80 с.
2. Калита О. Вивчення морфологічних засобів стилістики в середніх загальноосвітніх школах// Дивослово. – 2008. - № 3. – С. 2-6.
3. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови: Підручник/ За заг. редакцією Л. І. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
4. Мельничайко В. Я. Творчі роботи на уроках української мови. – К.: Радянська школа, 1984. – 224 с.